

Klimaforandringer, Moder Jord og menstruationscyklusser: Et feltstudie om moderne hekse i Danmark

Freya Falk Dornfeldt (ndv540@alumni.ku.dk) og Alma Munk Kronik (btc782@hum.ku.dk), kandidatstuderende i religionsvidenskab ved Københavns Universitet

Abstract

Dette etnografiske studie udforsker, hvordan moderne hekse i Danmark opfatter og arbejder med klimaforandringer gennem deres praksis. Artiklen konkluderer, at hekseri fungerer som en naturcentreret praksis, som er dybt forankret i kropslig erfaring og en cyklisk verdensforståelse. Klimaforandringer forstås ikke udelukkende som et miljømæssigt problem, men også som et bredere symptom på samfundsstrukturel ubalance, hvor Jorden ofte bliver en metafor for kvindekroppen. Analogien mellem Moder Jord og kvindekroppen placerer kvinder i en privilegeret position, hvor de relaterer og forstår Jorden gennem deres egne kroppe og oplevelser, med særligt fokus på menstruationscyklussen og livmoderen. De udtrykker en forståelse for klimaforandringer i relation til sexismen og undertrykkelse forårsaget af patriarkalske strukturer. Ved brug af Saba Mahmoods teori om *embodiment* og disciplin, viser artiklen, at evnen til at føle, forstå og relatere til Moder Jord og klimaforandringer er tilegnet gennem gentagen kropslig adfærd (*rehearsed spontaneity*). Afslutningsvis udforsker artiklen heksens rolle som talerør mellem mennesker og natur i kampen mod klimaforandringer.

Nøglebegreber: hekse, klimaforandringer, aktivisme, feminisme, religiøs praksis, *embodiment*

Heksepraksis kan anses som en moderne naturreligion, idet flere hekses verdensforståelse og praksis er centreret om naturen. Naturreligioner er nogle af de religioner, der bliver aller mest påvirket af klimaforandringer, da de bliver truet på deres eksistensgrundlag. Hvordan oplever moderne hekse i Danmark klimaforandringer, og hvordan påvirker det deres praksis? Antropolog, Anna Mia Steno, er en af de få, som arbejder med moderne hekse i Danmark. Steno estimerer i sin artikel fra 2012, at der er cirka 500 hekse i Danmark målt ud fra medlemmer af chatrum, internetfora og deltagelse i hedensk sommerlejr (Steno 2012b, 114). De tre største danske hekse-grupper på Facebook har på nuværende tidspunkt 2200–5000 medlemmer, hvilket indikerer, at antallet af hekse er steget markant siden 2012. Stigningen stemmer overens med Stenos prognose om, at antallet af moderne hekse i Danmark vil ”vokse støt” (Steno 2012b, 114). Stenos studier af moderne hekse er indsamlet i forbindelse med Dansk Folkemindesamlings

tema ”Tro og Magi i hverdagen” og har til formål at undersøge, hvad det vil sige at være moderne heks i Danmark med fokus på praksis og en ny teoretisk tilgang til magi som et *emic*-fænomen. Steno beskriver kort flere af de tematikker, som vi også undersøger i dette studie; hekkes forhold til naturen som hellig og som en ”spejling af selvet” (Steno 2012a, 38), som kan instrumentaliseres, samt deres modstand mod den kapitalistiske, materialistiske forbrugskultur, som kendetegner det senmoderne samfund (Steno 2012a, 39). Der er sket meget indenfor feltet siden Stenos artikler. Dels er antallet af moderne hekse steget kraftigt, sociale medier fylder mere, og konsekvenserne af klimaforandringer tiltager. Formålet og grundlaget for vores eksplorative feltstudie er at undersøge, hvordan moderne hekse i Danmark forstår og forholder sig til klimaforandringer i deres praksis. Artiklen fokuserer på deres kropsligt erfarede og forankrede forståelse af naturen og klimaforandringer og hekkesens rolle i klimakampen. Artiklen har ikke til formål at skabe et repræsentativt blik på moderne hekse i Danmark og deres relation til klimaforandringer men at åbne op for dette underbelyste felt om moderne hekse i Danmark.

Artiklen indleder med en feltkarakteristik bestående af informanternes forståelse af og forhold til betegnelsen ’heks’ samt hvordan deres praksis påvirkes af klimaforandringer. Herefter introducerer vi Saba Mahmoods teori om *rehearsed spontaneity* (2001), for at belyse, hvordan informanternes kropsligt forankrede erfaring af klimaforandringer bliver forstået som en form for undertrykkelse og ubalance forårsaget af maskuline, lineære strukturer. Hartmut Rosas resonans- og fremmedgørelsestypologi inddrages herefter til at gå dybere ned i, hvordan disse lineære strukturer, accelerations-samfund og senmodernitet skaber en fremmedgørelse til kroppen og den cykliske livsform, som informanterne praktiserer og finder resonans i. Afslutningsvis udforsker vi, hvordan informanterne forstår hekkesens rolle i klimakampen.

Metodologi

Artiklen baseres på fem semistrukturerede interviews med en varighed på 1–2 timer. Informanterne er kvinder, i alderen 30–60, som hver har en magisk praksis, der knytter sig til naturen. De er bosat forskellige steder i Danmark – henholdsvis hovedstadsområdet, Sydsjælland og Midtjylland. Selvom informanterne ikke er en del af samme netværk eller organiserede religiøse grupper, giver vi her en analyse som viser, hvordan nogle temaer og praksisser går igen på tværs af geografi, alder og netværk.

Vi har fundet informanter via forskellige strategier – én fik vi kontakt til gennem hendes Instagramside, hvor hun lægger opslag op om hendes heksepraksis. To af informanterne fik vi kontakt til gennem opslag på de lukkede facebookgrupper, ”Danske Hekse” og ”Moderne hekse i Danmark”,¹ som hver har mellem 2200–2400 medlemmer. Vi skrev opslag i åbne facebookgrupper som ”Hekse-Vølver-Shamaner-Lysarbejdere-Troldmænd-Seersker” og ”Kun for hekse og kun for sjov” og ansøgte om at blive medlem af de lukkede grupper. I denne proces lærte vi, at fællesskaberne har en nøgtern udvælgelsesproces, og at kun praktiserende hekse eller andre magisk praktiserende optages som medlemmer af grupperne, hvilket kan hentyde til følelsen af at være marginaliseret som heks. Vi blev ikke optaget i de lukkede grupper, da vi ikke er praktiserende hekse, men administratoren lagde vores opslag op. Herfra snowballede vi

¹ Siden ”Moderne hekse i Danmark” har i gennemsnit to nye opslag om dagen.

og blev anbefalet til deres venner og bekendte, hvorfra vi fik kontakt til to yderligere informanter.

Interviewene er semistrukturerede og lavet ud fra en interviewguide, inspireret af Steinar Kvaales model (Kvale 1994, 134–135). Grundet geografisk afstand har vi foretaget fire af de fem interviews på Zoom og Teams, hvilket har haft en overraskende god effekt på samtalerne. Vi har oplevet, at informanterne på en anden måde kunne tale frit og sætte sig til rette med fokus på situationen. Opkaldet blev et rum, hvor de samtidigt med at tale med os, også kunne sidde i deres egne tanker og udtrykke dem umiddelbart. Vi rollefordelte således, at en af os interviewede og den anden tog noter og lyttede aktivt og skrev spørgsmål ned, som intervieweren efterfølgende stillede. Vi oplevede, at det giver en mere rolig samtale samt et større overblik over temaer, stemninger og generelle observationer. Alle informanter har givet informeret samtykke til at medvirke i artiklen, og vi følger reglerne for GDPR og sikker opbevaring. De, som ønsker at fremgå med navn, gør det, mens andre fremgår med deres 'heksenavn' eller 'kraftnavn', som de også bruger i deres virksomheder som heks – alle har fået mulighed for at fremstå anonyme, dog er der ingen af informanterne, som har ønsket dette.

I forbindelse med interviewene blev vi inviteret med til arrangementer, hvor vi lavede deltagerobservation – henholdsvis Skjaldesang-forberedelsesmøde (12. december 2024) og Nymåneremoni-workshop til Krop-Sind-Ånd Helsemesse i Brøndby (1. februar 2024).² Til begge arrangementer var vi aktivt deltagende i for eksempel sang, trommerjse og dans. Efterfølgende skrev vi feltnoter og fik også lov at optage skjaldesangene. At supplere interviewene med deltagerobservation er en styrke i studiet, da det giver en dybde til praksis-aspektet i artiklen. Dertil giver deltagerobservation os mulighed for at undersøge, om praksissen beskrevet i interviewene stemmer overens med den faktiske praksis, samt de kropslige, sanselige aspekter af felten.

Forfatterne er begge unge kvinder, hvilket kan have påvirket studiets retning og resultater, for eksempel på den måde menstruation, kvindeundertrykkelse og feminisme har fyldt i samtalerne. Selvom informanterne generelt udtrykker en frihed i at udtrykke sig om disse emner overfor alle, kan man forestille sig, at der i højere grad mærkes en genkendelighed, idet begge interviewere er kvinder og har en kropslig forståelse af emnerne. Dette kan ses som en fordel, da nogle af emnerne kan være sårbare at tale om (som kvindeundertrykkelse). Omvendt kan vi ikke vide, om studiets resultater ville belyse andre problemstillinger, hvis ikke vi var unge kvinder.

Ordet og kampen 'heks'

I starten af processen havde vi svært ved at finde ud af, hvorvidt vi kunne tillade os at benytte ordet 'heks', og hvordan vi kunne gøre det på en etisk forsvarlig måde. Berøringsangsten udspringer primært af, at hekse historisk set har tilhørt en marginaliseret gruppe, og at ordet 'heks' har været et skældsord og er blevet brugt til at forfølge og marginalisere kvinder. På baggrund af dette valgte vi at inkorporere et spørgsmål i vores interviewguide om, hvilken betydning ordet 'heks' har for vores informanter – både for at takle de etiske problemstillinger ved at bruge ordet og for at forstå deres forhold til ordet og dets historie.

² Til Skjaldesang var det kun Alma Munk Kronik, som deltog.

Et aspekt som går igen for informanterne er et feministisk tema om kvindekamp og om at 'heks' ofte er lig 'kvinde'. Det skyldes dels idéen om, at kvinder har et medfødt potentiale for heksekraft qua deres livmoder og skaberkraft, og marginaliseringen af kvinder generelt. Informanterne udtrykker en stærk forbundenhed med deres formødre – de som blev brændt på bålet samt andre nulevende kvinder i undertrykkende regimer. Nedenfor møder vi Stine, der beskriver sin forståelse af ordet 'heks'. Hun fortæller om, hvordan dét at praktisere som heks er en generobring af magt og position i samfundet, som historisk er blevet og fortsat bliver frataget kvinder:

For mig er det en forbindelse til de kvinder, der kom før mig. Vi tager magten tilbage. [...] Vi er hekse, vi er vølver, vi vil gerne tilbage til at det var... – især nu på det her tidspunkt, hvor vi er så påvirkede af, hvad der sker i USA og hvad der sker med kvinder i Afghanistan og andre steder. At vi som kvinder prøver at tage magten tilbage fra et samfund, der prøver at tage den fra os. Hekse – det var meget sjovt, det her med klimaforandringer, fordi jeg sad og læste om det i går, at klimaforandringer på en måde har været skyld i, at hekse mistede deres status i samfundet. [...] Jeg synes, det var meget interessant, at hekseprocesserne startede, fordi klimaet begyndte at ændre sig. (Interview, Stine, november 2024)

Hun nævner her, hvordan kvinders rettigheder bliver begrænset i USA, hvor retten til abort bliver indskrænket, samt Afghanistan, hvor kvinder ikke længere må tale i det offentlige rum. I denne forbindelse fortæller hun om heksefora på blandt andet TikTok, hvor kvinder rådgiver hinanden i urter, som blandt andet kan bruges til at fremkalde en abort. Forbindelsen mellem heks og kvindekamp bliver her fremhævet som central i forståelsen af ordet heks. Stine nævner også, hvordan klimaforandringer tidligere i historien har været årsag til at gøre hekse til syndebukke, når klimaet har ændret sig, og høsten slog fejl. Hun refererer til historisk forskning (specifikt Behringer 1999), hvilket illustrerer en anden tendens blandt informanterne; de er meget belæste inden for deres område.

En af informanterne, Susanne Haslund Schmidt, også kaldet Kraftkvinden,³ ønsker at stå frem med sit fulde navn som del af en selvudviklingsproces om at stå ved sin identitet for at bryde med den undertrykkelse, hendes formødre er blevet udsat for:

Det er ligeså meget en rejse for at stå ved. At give Bedstemor plads.⁴ [...] Lille nuance: Jeg tror faktisk også det kan hænge lidt sammen med det her med, at vi skulle ties. Nu siger jeg ”vi” – formødrene, ikke? Heksene, alle dem der blev brændt, blev jo tiet ihjel, kan man sige, blev presset ned. Det her med, at I giver os stemmer igen, er en helingsproces. (Kraftkvinden, december 2024)

Ligesom i forrige citat fremgår en oplevelse af at være forbundet med ens formødres oplevelser og smerte. Derudover hører vi, at ordet 'heks' er udtryk for en selvrealiseringsproces, hvor man udforsker egen identitet og position i samfundet. Det er vigtigt at understrege, at der er en mangfoldighed i valg af, hvilke identitetsmarkører informanterne bruger – heriblandt ”kraftkvinde” og ”shamanic practitioner” (Interview, Kraftkvinden, december 2024; Interview, Bynkeh, december 2024). For læsbarhedens skyld bruger vi 'heks' som samle-betegnelse.

³ Susanne identificerer sig ikke med ordet heks, men kraftkvinde, sanger, seer, intuitiv og kanal.

⁴ 'Bedstemor' er en personificering af Jorden og naturen, ligesom Moder Jord.

Klimaforandrings påvirkning

I studiet har vi at gøre med hekse, som har en natur-centreret praksis. De finder deres urter, særlige eller magiske steder og deres emotionelle og energimæssige redskaber i naturen. I denne forbindelse bliver deres praksisser påvirket af klimaforandringer – både på et praktisk og et emotionelt plan. Følgende afsnit har til formål at uddybe dette med hensigten om at opnå en forståelse for konteksten, som heksene i studiet befinder sig i.

Klimaforandringer påvirker heksenes praksisser forskelligt afhængigt af, hvilke dele af naturen, de dyrker og bruger i deres praksis. Eksempelvis bliver urte-heksenes praksis påvirket af, at årstiderne og temperaturerne fortsat bliver mere uregelmæssige og ekstreme, hvilket resulterer i, at de ikke kan sanke de urter, som de plejer. Stine fortæller, at hun dette år, grundet for meget regn, ikke har kunnet sanke de urter, som hun plejer at bruge i mørketiden, hvor man lader sin energi og kraft op.

Stine: Jeg går ind i en mørketid nu, hvor jeg ikke har så mange [urter] som jeg plejer at have. Så jeg er nødt til at gå ud og skaffe det andre steder, hvis jeg skal bruge det. Jeg er ikke så meget øko-heks som Mia er, men jeg tænker stadig over, at jeg helst selv vil samle de ting, jeg bruger.

Alma: Hvorfor er det?

Stine: Jeg synes, det er mere kraftfuldt, jeg har et mere personligt forhold til det, når jeg går ud og sanker i skoven. Så laver vi som regel et ritual bagefter, hvor vi ofrer og siger tak til skoven og takker de væsener og ånder og alt for det offer, som de har givet – de ting, vi har plukket. Det gør jeg jo ikke, hvis jeg for eksempel går ud og køber dem på nettet eller på Temu, så ved jeg ikke, hvor det kommer fra [...]. Det jeg ville få ud af det i sidste ende, ville også være dårligere, kan man sige, hvis jeg ikke ved, hvor det kommer fra. [...] Hvis jeg selv har været ude, så er der bare et helt andet resultat for mig. Det er også spirituelt – og betydningen for mig er større. Jeg tror, det er det, der reelt ligger i det. (Interview, Stine, november 2024)

Stine beskriver her, hvordan hendes praksis i naturen bliver påvirket, idet hun ikke kan sanke, hvor hun plejer. Klimaforandringer forhindrer Stines praksis og dermed også hendes kontakt til stedernes ånder og væsener, men også hvordan hun 'tvinges' ud i en mindre bæredygtig praksis, når hun ellers skal bestille urter fra nettet. Dét, at resultatet bliver ringere med købte urter, understreger vigtigheden af praksissen og det personlige, emotionelle forhold til naturen. Som Stine siger tidligere i interviewet: "som heks har man jo sine steder". Klimaforandringer øger altså behovet for omstillingsparathed, hvilket også kommer til udtryk hos Mia, som identificerer sig som heks og *eco-pagan*. Hun går særligt op i forbrugerbevidsthed og permakultur, og hun samler og dyrker udelukkende hjemmehørende urter og ting, som hun finder i naturen eller genbrugsbutikker.⁵ Eksempelvis bruger hun strandglas, som repræsenterer de fire elementer og transformation. Hun siger: "Der er rigtig mange muligheder i det, vi har tilgængeligt i den danske natur. Det er bare lige med at genfinde det, for det er lidt glemt, desværre" (Interview, Mia, november 2024). Hun udtrykker vigtigheden i kreativitet med de ressourcer, der er til rådighed, og viden om de omgivelser, man befinder sig i. Et andet aspekt, hvor informanternes praksis påvirkes af klimaforandringer, er den risiko, der medfølger ved særligt

⁵ Mange heksepraksisser fokuserer på krystaller, men det rejser interne diskussioner om krystalindustriens etiske forsvarlighed.

storm-magi, nattevandringer og udesidning.⁶ Moseheksen er inspireret af Dannie Druehyld, forfatter til *Heksens Håndbog* (1987) og af mange er anerkendt som Danmarks førende hekse. Moseheksen følger flere af Druehylds praksisser – for eksempel vandringer i skoven:

Når der er nymåne, så skal man tage de værktøjer, man godt kan lide og godt kunne tænke sig at bruge, og så skal man gå en lang tur i mørket. Og det kan jeg helt vildt godt lide. Det bliver jo også lidt mere farligt med klimaforandringer. (Interview, Moseheksen, november 2024).

Vandringerne og udesidninger, hvor man sidder ved for eksempel et træ og lytter til naturen, bliver risikable, eftersom vejrforholdene bliver mere ekstreme og uforudsigelige.⁷ Derudover har det effekten, at man bliver afhængig af teknologiske hjælpemidler som vejrudsigter, og ens intuition bliver hæmmet (Interview, Moseheksen, november 2024).

Klimaforandringer har også en mere social påvirkning på heksenenes praksis, idet det skaber incitament til at lave klimaaktivisme og klima-magi. Flere af informanterne har deltaget i aktioner arrangeret af aktivistiske grupper, såsom Extinction Rebellion, men er derefter gået over til mere 'blød' aktivisme i forbindelse med deres egen praksis, hvor de for eksempel healer deres omgivelser og eget forbrug. Cecilie, hvis kraftnavn er Bynkeh,⁸ fortæller, at hun var til en Befri Jorden aktion, hvor hun var med til at blokere en vej iklædt bi-kostume. Hendes intention med aktionen var at blive arresteret for kropsligt at opleve den frihedsberøvelse, som dyre- og plantearter oplever:

Jeg havde faktisk flere gange følt en lyst til at være aktivist. Jeg tænkte forhen, at det er den rigtige vej at gå – være aktivist og kæmpe. Men da jeg deltog i Befri Jorden, så var det med en anden agenda, nemlig med en lyst til at blive anholdt, fordi jeg havde lyst til at gøre det i sympati med alle de arter, der bliver frihedsberøvet, truet på deres liv og dræbt hver dag. Og prøve på en eller anden måde at sætte mig i deres sted, også selvom det er en lille bitte ting at blive anholdt i forhold til at være truet på livet. Så jeg havde klædt mig ud som en bi, og så sad jeg på vejen, indtil politiet kom og fjernede mig, og det var ret spændende at mærke, at det var meget det, der ledte op til anholdelsen, som var det allermest kraftfulde. (Interview, Bynkeh, december 2024)

Senere har Bynkeh bevæget sig væk fra den 'hårde' aktivisme. Dog støtter hun stadig dem, som udøver det, og sender dem al hendes energi. Nu praktiserer hun en endnu mere følelsesmæssig og kropslig klimaaktivisme i den "mission", hun er på som "Moder Jord-hjælper". Dette er en attitude, som vi finder hos både Mia og Moseheksen, som begge er gået fra 'hård' til 'blød' aktivisme og nu blandet andet laver klima-magi og healing i henholdsvis en hekse-cirkel på platformen Discord og i fællesskabet Grandmothers Circle The Earth.

Animistisk eksistentiel lighed

En sætning, der gik igen blandt informanterne, var, at "Jorden nok skal overleve, det er bare os mennesker, som uddør". Stine forklarer: "Jeg har altid været pinligt klar over, at

⁶ Også kaldt *sittings*.

⁷ Vandringer er en praksis, som går igen hos næsten alle informanterne – enten i form af portal-, nymåne- eller urtevandring.

⁸ Vi vil benytte navnet 'Bynkeh' fremover i artiklen.

jorden skal nok overleve uden os. Jorden skal nok blive ved med at være der, det er bare os selv, vi udsletter” (Interview, Stine, november 2024). Denne indstilling kan umiddelbart lyde morbid – som om informanterne er ligeglade med, at vi mennesker kan uddø. Men prøver man at forstå, hvilken verdensforståelse, som ligger til grund for påstanden, bliver det klart, at heksene ikke er ligeglade og at døden ikke er en morbid tanke for dem. Dette var svært for os at forstå i starten af studiet, særligt da Stine beskriver kvindens livsfaser (ung kvinde; moden kvinde; og crone, eller gammel og vis kvinde), som cyklisk og sammenlignede det med årstiderne (Interview, Stine, november 2024). Vi havde svært ved at forstå det, da årstiderne jo kommer igen år for år, hvor en kvinde dør efter den sidste fase. Ser man det dog som et cyklisk forløb fremfor lineært, lever kvinden videre i den visdom, som hun giver videre til næste generation. Døden er dermed ikke afsluttende men del af det cykliske forløb og derfor, ud fra deres perspektiv, ikke morbid.⁹ Vi havde det, som vi kalder et ’lineært bias’, som gør, at vi er habituerede til at forstå døden som afslutning, snarere end noget, der skaber rum for nyt liv. At Jorden overlever frem for mennesker er en form for ambivalent håb for fremtiden. Flere af informanterne tror på en animistisk, besjælet verden (Descola 2013). Derfor vil en potentiel uddyddelse af menneskeheden ikke være mere sørgelig end andre dyre- eller plantearters uddøen. Derudover tilføjer deres cykliske verdensforståelse, som vil blive uddybet senere i artiklen, at døden blot er en del af naturens gang:

Når jeg samarbejder med naturen, oplever jeg, at der er meget vilje til at tilpasse sig, og at der ikke er en bevidsthed om, at vi bliver bekæmpet eller at nogen kæmper imod os, og at vi bliver nedbrudt. Selvfølgelig vil alle væsenerne gerne leve, men de er heller ikke så bange for at dø, og jeg oplever, at der er en større accept i naturen af, at vi er en helhed. Så ja, ’jeg vil da gøre alt, hvad jeg kan for at sprede mine frø og vokse her, men er det ikke mig, der gør det, så er det en anden, der gør det. Vi er en del af den samme helhed’.¹⁰ (Interview, Bynkeh, december 2024)

Bynkeh udtrykker en lighed mellem alle væsener, som begrundes og indrammes i den cykliske helhedsforståelse af verden. Vi kalder denne attitude ’animistisk eksistentiel lighed’, da der betones en lighed i retten til at eksistere og ’overleve’ mellem alle væsener, da de er del af den animistiske ’helhed’.

Cyklusser, livmødre og Jorden, som lever videre

Der er en gennemgående cyklisk verdensforståelse og en forestilling om Jorden som kvinde(lig), hvilket understøttes og dyrkes i en kropsligt fokuseret praksis. Den cykliske verdensforståelse manifesterer sig i informanternes forståelse af klimaforandringer. Følgende vil vi uddybe informanternes forhold til og forståelser af verden, natur, klimaforandringer og krop. Første del fokuserer på lærer-elev-forholdet mellem informanterne og naturen (Moder Jord), og hvordan deres praksis er kropsligt indlært gennem disciplin. Dette vil belyses gennem Saba Mahmoods teori om *rehearsed spontaneity*, som fremhæver kropslighed og følelser. Herefter vil vi udfolde et gennemgående tema – forståelsen af Jorden som kvinde, med særligt fokus på analogien om Jorden som livmoder.

⁹ Nogle af informanterne tror også på genfødsler af sjæle (Interview, Stine, november 2024; Interview, Bynkeh, december 2024).

¹⁰ Her bruges citationstegn for at markere at det, ifølge Bynkeh, er væsenerne, planterne og dyrene der taler.

Rehearsed spontaneity – *Magi gennem øvelse og disciplin*

Informanterne mener generelt, at mennesket er blevet fremmedgjort for Moder Jord, naturen og vores kroppe, og at vi skal finde tilbage til en naturcenteret praksis. Moseheksen forklarer, hvordan hun godt kan lide at ”lave nogle ting, hvor folk kommer ud og mærker naturen, og ser hvor fantastisk det er” (Interview, Moseheksen, november 2024). Hun siger også, at folks reaktioner ofte afspejler, at mennesket er blevet fremmedgjort for naturen – at de ikke vil røre ved en snegl eller have beskidte hænder. Ifølge Moseheksen stammer fremmedgørelsen fra den måde, vi mennesker har indrettet vores byer og tilgang til naturen som en ressource og ikke som noget, vi er en del af. Hun udtrykker, at fremmedgørelsen bunder i, at vi lever i et lineært og ikke et cirkulært samfund, hvilket vil blive udfoldet senere i artiklen. Idéen om fremmedgørelse finder vi også hos Bynkeh: ”Det er følelsen af, at der er så meget, vi har tabt som folkefærd, der er rigtig mange praksisser og meget viden, altså kropslig erfaret viden, ritualer og sange og praksisser og fortællinger, som er gået tabt” (Interview, Bynkeh, december 2024). Ifølge Bynkeh skyldes denne fremmedgørelse en tabt viden, som er kropsligt erfaret. Dog mener hun, at vi kan genlære den gennem Moder Jord. Der er dermed tale om et lærer-elev-forhold mellem informanterne og Moder Jord, som er manifesteret gennem en kropslig praksis. For heksene er kommunikation med Bedstemor Jord en praksis, der kræver træning og disciplin for at opnå den rette sindsstemning til at blive en kanal.

Antropologen Saba Mahmood (2001) beskriver *rehearsed spontaneity* som følgende: ”repeated bodily behavior, with the appropriate intention (however simulated in the beginning), leads to the re-orientation of one’s motivations, desires and emotions until they become a part of one’s ‘natural disposition’” (Mahmood 2001, 843). Mahmood beskriver, hvordan man gennem gentagen kropslig adfærd, øvelse, og ret intention kan disciplinere sin krop til at fremkalde følelser spontant. Øvelserne former ens indre tilstande, indtil de bliver en naturlig integreret del af, hvem man er. Individet er en aktiv medskaber, som selv kan forme og ændre sin praksis og identitet. Mahmoods teori har særligt fokus på *embodiment* (kropsliggørelse, red.), hvilket ræsonnerer med vores felt. Informanterne har selv formet deres praksis og mærket kropsligt og følelsesmæssigt efter, hvad der føles rigtigt for dem.

Kraftkvinden har en praksis, der er orienteret mod kommunikation og relationen med ’Bedstemor Jord’, som hun forstår som både Jorden og formødrene. Hun forklarer selv denne relation som at være ”i lære hos” Bedstemor Jord. Hun pointerer, at bedstemor-forholdet er anderledes end moder-forholdet. Bedstemor-rollen er kærlig men mere på afstand, og den har en anden visdom end en mor: ”Det er ligesom, hvis man har nogle nulevende bedsteforældre, så har de typisk ikke noget imod at sige sin mening om tingene” (Interview, Kraftkvinden, december 2024). Kommunikationen med Bedstemor Jord foregår gennem Kraftkvindens egen krop, hvor hun kanalisere Bedstemor. Denne praksis er ikke opstået intuitivt men er derimod et resultat af erfaring og øvelse:

Det er i hvert fald ikke en skole, jeg har gået på, det er erfaring, det er fem års erfaring og undersøgelse og lytning og blive ved med at prøve det, prøve det, prøve det, skrive det ned, tegne, hvad skete der [...] og jeg tror, jeg kan det, jeg tror alle, i princippet, vil have adgang til det. Jeg tror, bare jeg er specielt åben, fordi jeg også har dyrket kunst og drama og alt sådan noget, hvor man øver sig i at være uden kontrol og laver dramaøvelser og sige mærkelige lyde, så jo mere man kan lægge sig selv væk og sit hoved og sin kontrol, jo nemmere har man adgang til den kraft. (Interview, Kraftkvinden, december 2024)

Kraftkvinden har opnået denne erfaring gennem gentagen øvelse og adfærd og har disciplineret sig selv til at kunne fremkalde den rette følelse eller sindsstemning, som giver adgang til Bedstemor. Ser man dette med Mahmoods begreb, *rehearsed spontaneity*, kan man sige, at det for Kraftkvinden er blevet en "natural disposition" spontant at fremkalde en kanalisering til Bedstemor – selv i en digital situation som et interview over Zoom. Under interviewet fortæller Kraftkvinden, at vi kan stille Bedstemor Jord et spørgsmål. Vi spørger: hvordan skal vi bruge naturen anderledes? Herefter lukker hun øjnene og kanaliserer Bedstemor. Ud af hendes mund kommer "en slags sang-snak", som Kraftkvinden forklarer det, på et ukendt sprog. Bagefter forklarer Kraftkvinden, hvordan hun ikke direkte kan oversætte Bedstemor Jords ord, men at hun kan beskrive, hvilke følelser, hun mærker i sin krop gennem kanaliseringen: "Det, jeg fornemmede, var sådan en følelse igen ind i hjertet, det er meget ofte hendes vej ind" (Interview, Kraftkvinden, december 2024). Kraftkvinden fortolker dette som, at vi skal gå gennem hjertet og ikke hovedet i vores tilgang til naturen. Kraftkvinden kanaliserede også Bedstemor forud for interviewet for at spørge, hvad Bedstemor synes om klimaforandringer. Kropsligheden er her tydelig, som en del af det sprog, hun deler med Bedstemor, og hvordan følelser og sensationer er det, som hun intuitivt fortolker på:

Det jeg mærkede gennem hende, det er jo det der med, hvordan jeg tolker – jeg er også i lære hos hende i forhold til hvad det er hun mener. Men når hun viser mig klimaforandringer, så viser hun det som, at jeg bliver fuldstændig svunget omkuld, som et eller andet, der bliver kastet omkuld. Følelsen af at være ude af kontrol, sådan virkelig ubehageligt. (Interview, Kraftkvinden, december 2024)

Det kropslige aspekt kommer også til udtryk i nymåneceremoni-workshoppen og til skjaldesang-forberedelsesmødet, hvor vi lavede deltagerobservation. Her er det tydeligt hvordan træning og disciplin skaber kropsliggjort klimaviden.¹¹ Ved nymåneceremoni-workshoppen skulle vi lære at mærke vores kroppe og derigennem give slip på de ting i os selv, der holder os tilbage. Det gjorde vi ved hjælp af en trommeregse, hvor vi lagde os på gulvet og lavede vejrtrækningsøvelser, imens Moseheksen gik rundt i lokalet og spillede på tromme og rangle. Vi skulle gennem vejrtrækningerne visualisere, at vi 'gav slip' på de tanker og følelser, som holder os tilbage og mærke, hvordan de fløj ud med udåndingen. Senere i ceremonien skulle vi 'plante' vores ønsker i en kedel med jord fra Djursland,¹² og derefter med endnu en trommeregse skulle vi sætte ønsket fast og lade det rodfæste sig i os selv og verden, ved at forestille os, at rødder skød ud fra vores fødder (Feltnoter, 1. februar 2025). Dette er et eksempel på den intentionelle følelseskultivering, som Mahmoods *rehearsed spontaneity* dækker over. Formålet er at træne fremmaningen af spontane 'naturlige' følelser og en følelse af kontrol over sindet via brugen af kroppen, samt elementer fra naturen, såsom jord og rødder. Efter workshoppen talte vi med Moseheksen om, hvor svært, vi syntes, det var at komme helt ind i vores kroppe og mærke godt efter. Det føltes unaturligt for os at lave disse øvelser. Det kræver træning at visualisere og tro på effekten af øvelserne – for ikke at tale om den selvindsigt og sårbarhed, det kræver at udføre øvelserne. Det var tydeligt til workshoppen, at der var forskellige niveauer af både erfaring og engagement blandt de cirka 20 deltagere. Nogle

¹¹ Med klimaviden mener vi en personlig forbindelse med naturen.

¹² Deltagerne talte og jokede om, at jord fra Jylland er ekstra potent – særligt når jorden havde en ekstra sort farve (Feltnoter, 1. februar 2025).

sad stille og observerede, mens andre deltagere græd og talte i tunger (Feltnoter, 1. februar 2025).

Ilden som har magt,
ilden holder trofast vagt,
for dette hus og hjem,
og alle de som bor der.
(Sang til ildceremonien, ukendt forfatter)

Kom alle væsener fra rod og sten,
Kom frem og vis jeres kræfter for os,
Kom alle væsener fra mørk og dyb,
Kom frem og vis jeres kræfter.

Gang på gang, vi giver jer vor sang,
Så den høres af underjordens Moder,
Gang på gang, vi giver jer vor sang,
Så den høres af underjordens Moder.
(Sang til resten af arrangementet. Forfatter: Henrik Hallgren)

Til skjaldesang-forberedelsesmødet ser vi et eksempel på, hvordan praksis indlæres, idet vi skulle lære og øve de sange, der skulle synges til den årlige begivenhed Julebukken i København. Begivenheden er en revitalisering af en oldnordisk tradition, hvor den mørke tid og lysets tilbagevenden fejres. I 2024 startede det med en ildceremoni ved Nationalmuseet, efterfulgt af en parade med trommer, sang og dans af folk i blandt andet monster-kostumer. Da vi øvede sangene, var der fokus på kroppen, og hvordan sangene og stemmen gav vibrationer, og hvordan dansene og sangene påvirkede kroppen og ens følelser. Der var en sårbar stemning og en omsorg – blandt andet i form af at holde i hånd til de stille sange og i de blanke øjne under den øjenkontakt, som der ofte var. Følsomhed, omsorg og kropslighed er nøgleord i denne sammenhæng og i forbindelse med den klima-magi, som Jord, arrangøren af skjaldegruppen, ønskede at skabe. Sangene er relativt simple i melodi og tekst, de er nemme at huske og gentage. De gentages som et ”mantra”, som Bynkeh siger til mødet, og giver en kropslig oplevelse af sangen, der påvirker ens følelser (Feltnoter, 12. december 2024). Jord sagde, at det giver god mening, at hekse og oprindelige folk har et bedre forhold til naturen og et bedre kendskab til den, fordi deres religion og kultur er centreret omkring respekt, omsorg og kærlighed til naturen. Det er dette, han håber, at denne gentagne sang og dans kan bringe tilbage til Danmark (Feltnoter, 12. december 2024). Igen kan vi tage *rehearsed spontaneity* frem, i forhold til hvordan Jord og Bynkeh allerede er trænet i at fremkalde følelser (magi)

gennem sangene og ud fra Jords intention om, at den gentagne sang skal lede til en ”re-orientation of one’s motivations, desires and emotions” (Mahmood 2001, 843), indtil omsorg og respekt for naturen bliver til en naturlig disposition.

Jorden som ”en stor livmoder”

Informanterne opfatter og omtaler Jorden som kvinde eller feminin¹³ og kan derigennem kropsligt forstå og relatere til Jordens, Moder Jords eller Bedstemors processer og problemer – som for eksempel klimaforandringer. Dermed sætter de sig i en privilegeret position, qua deres kvindekroppe og forbindelse til Jorden, som både trænes kropsligt og etableres via narrativet om formødre og analogien mellem Moder Jord og kvindekroppen. Med afsæt i forrige afsnit, hvor vi etablerede, at heksene i dette studie har en kropsligt funderet praksis, vil vi i dette afsnit undersøge, hvordan de bruger denne praksis til at forstå sig selv og klimaforandringer som en analogi.

I interviewene kommer Jordens kvindelighed til udtryk ved, at informanterne kalder Jorden for henholdsvis Moder Jord og Bedstemor og på den måde har et ærefuldt og intimt forhold til Jorden, men også et autoritært læremester-forhold, som vi så i forrige afsnit. Dette fremgår både i interviews og uformelle samtaler men også på sociale medier. Bynkeh sætter lokationen som ”Mother Earth” på størstedelen af sine opslag, særligt de opslag, hvor natur eller naturelementer, som for eksempel udklødning, indgår (Instagram: _bynkeh). Det indikerer en bestemt terminologi inden for felten, hvor ”Mother Earth” refererer til en fysisk placering i naturen, samt markerer ens emotionelle, mentale tilstedeværelse *med* eller *bos* Moder Jord.

Opfattelsen af Jorden som kvindelig kommer også til udtryk, idet informanterne omtaler Jorden ud fra en kvindelig anatomi. Dette er særligt tydeligt, når de taler om Jorden som en livmoder eller som en kvinde, der har en livmoder. Dette illustrerer, hvordan informanterne kropsligt relaterer til Moder Jord og derved opnår en kropsligt erfaret viden, for eksempel om klimaforandringer. Der er en generel opfattelse af verden som cyklisk, hvor alt er forbundet og har faser, for eksempel årstider eller kvindens livsfaser, men særligt menstruationscyklussen er central. Nedenfor ser vi, hvordan Bynkeh forstår Jorden som feminin i sin essens, og hvordan hun forstår sig selv som en analogi til Moder Jord i kraft af sin livmoder og menstruationscyklus:

Det er spændende, jeg tror ikke at, altså ja og nej, jeg oplever det mere som værende den feminine energi, der spiller en stor rolle – den feminine og den maskuline energi som begge lever inde i os alle sammen, mand eller kvinde, eller hvordan vi identificerer vores køn. Jeg oplever, at der er, Moder Jord og fader himmel, så på den måde taler jeg meget om moder jord, og det er det, jeg føler mig meget forbundet med, og det gør jeg også i kraft af, at jeg er kvinde, og at jeg har en livmoder og bløder hver måned – det er sådan det liv, jeg lever lige nu og identificerer mig med at være kvinde. Der er helt sikkert – altså, der er så meget udrenselse i for hold til, at der har været så meget kvindeundertrykkelse, og stadig er det. Det har været farligt i lang tid at have magiske praksisser, og det er også en kamp, jeg mærker i mig og noget, der betyder noget. Det er også en mission, jeg har – igen, altså alt hænger sammen, så det er sådan Moder Jord-udrensning, healing og kvindernes healing, mit eget køn, min egen livmoder, alle de andre livmødre som igen hænger sammen. (Interview, Bynkeh, december 2024)

¹³ Vi skriver her både kvinde, kvindelig og feminin, da informanterne omtaler det forskelligt. Nogle omtaler jorden som kvinde, andre tøver med at bruge kønnede ord, selvom de stadig omtaler Jorden som moder.

Bynkeh udtrykker, hvordan hun, i kraft af hendes livmoder, føler sig forbundet til Moder Jord, alle andre livmødre og kvinder. På den måde forstår hun Moder Jord gennem sin egen krop og cyklus. Ligeledes beskriver Kraftkvinden Jordens kvindelighed som et spejl – eller en analogi: ”Det [Jordens kvindelighed] er i hvert fald det spejl, som jeg lærer af hende. En stor livmoder – en der rummer hele skabelsens... alt det, som skabes og kommer op, det kommer fra hende” (Interview, Kraftkvinden, december 2024). Her betoner hun særligt skaberkraften som kendetegnende for Moder Jord som den store livmoder. Vi ser, hvordan informanterne forstår Jorden, dem selv og deres egne kræfter gennem analogien eller spejlingen mellem dem selv og Moder Jord. Kraftkvinden oplever en privilegeret forbindelse til Moder Jord og naturen gennem sin krop, idet de deler skaberkraften. Det er en spejling, som hun har lært at se gennem sine lektioner med Bedstemor. Det er blevet en naturlig, autentisk del af hendes selv – og verdensforståelse gennem kropslig og epistemologisk træning – altså *rehearsed spontaneity* (Mahmood 2001).

Et andet aspekt i analogien er sammenhængen mellem klimaforandringer og kvindeundertrykkelse, som begge er i en helingsproces eller udrenselse – ligesom menstruationen renser livmoderen. Tidligere i interviewet taler Bynkeh om, hvordan vi mennesker er kommet langt væk fra den cykliske måde at leve på, og hvordan det cykliske bliver både fremmedgjort og bekæmpet som en fjende:

Vi er kommet rigtig, rigtig langt væk fra at leve cyklisk, i vores forbrugerisme og materialisme. Vi bliver – mange mennesker bliver sådan fuldstændig dulmet af mange af de teknologier der er, og den måde vi bor på, den måde vi bruger sko på, bor i huse på og har elektricitet – så vi er kommet meget, meget langt væk fra, hvordan jorden den egentlig hænger sammen. Vi ved slet ikke, at livet er cyklisk, vi kæmper imod det, vi kæmper imod vores menstruationscyklus, kæmper imod at blive gammel, kæmper imod døden – så på en eller måde er cyklusserne også blevet en fjende, uden vi helt ved det (Interview, Bynkeh, december 2024)

”Forbrugerisme og materialisme” – lineære, patriarkalske systemer, der vil fremad, producere og skabe profit, står i modsætning til det feminine, cykliske, som er Jordens autentiske natur. Fremmedgørelsen beskrives som en dulmende tilstand, hvor vi ikke er i kontakt med Jorden og vores egen krop, som spejling af Jordens cyklusser. Her ser vi igen det kropslige fokus i heksenens relation til og viden om verden. Vi ser samme attitude hos Moseheksen, hvor hun fortæller om, hvordan hun tænker, at denne fremmedgørelse for kroppen og naturen er kommet:

Jeg tror, det er en del af menneskets udvikling. Jeg tror, det er den her patriarkalske, ikke-cyklus, lineære tankegang, den knapt så cykliske måde at leve på. Det her med det hele tiden har været, at vi skal *conquer*. Det er det, der driver værket, og ikke dét, at vi skal forstå, og at vi skal mærke. (Interview, Moseheksen, november 2024)

Sociolog Hartmut Rosa skriver om, hvordan accelerationssamfundet og senmoderniteten påvirker menneskets verdensrelationsforhold og introducerer to typologier, ’fremmedgørelse’ og ’resonans’: ”Tingene *taler til os* eller *siger os noget* – eller de *frastøder os*” (Rosa 2016, 128). Mennesket har ifølge Rosa en flerdimensionel relation til verden, som ikke bør forstås som blot en kropslig relation, som efterfølgende kan vurderes kognitivt eller emotionelt (Rosa 2016). Menneskets kropslige eksistens er uløseligt forbundet med kognitive og emotionelle aspekter.

Bynkeh og Moseheksen udtrykker, hvordan samfundet generelt er fremmedgjorte overfor naturen og kroppen, hvilket står i kontrast til den resonansrelation, som de har

i deres praksisser, hvor de hver især arbejder med kroppens cyklusser, for eksempel i forhold til månen. Rosa beskriver resonansakser og -rum som de situationer, hvor subjektet mærker en genlyd og/eller en særlig kraft (Rosa 2016, 201–202). Man kan argumentere for, at kroppen og menstruation kan forstås som en resonansakse, hvor heksene mærker en særlig forbundenhed. Kvinder er på den måde i en privilegeret position spirituelt og i forhold til relationen til Moder Jord, på grund af de cykliske ligheder, som kvinder mærker tydeligere, idet de har en livmoder, hvilket ifølge Stine også er det, der gør kvinder ”farlige”:

Jeg synes, at vi skal hylde vores cyklusser som kvinder, fordi jeg synes, at det har en betydning og tænk sig, at vi har det. [...] Altså det har mænd jo ikke på samme måde, og det er jo igen det der med livmoderen, som gør [os kvinder] så skide farlige, ikke. Så der er vi altså blevet forfulgt, fordi vi har muligheden for at skabe liv. Så helt klart, jeg tror jeg – jeg er jo rimelig meget feminist eller hvad man kalder det – jeg synes, at kvinderne skal hyldes mere og have mere magt. Fordi vi ved rigtig meget om mange ting og har en forbindelse til spiritualiteten, til universet, som er lidt sværere for mænd at finde. Og jeg tror vitterligt, at det har noget at gøre med vores evne til at skabe liv og vores livmoder, som forbinder os på en måde til jorden, som er helt anderledes end det, mænd har. Så jeg synes jo helt klart, at det er ærgerligt at leve i et samfund, hvor vi ikke bliver anerkendt på den måde, som vi burde. Altså hvor vi ikke har ligestilling, hvor vi ikke, hvor vi netop får fratrækt, som vi snakker om her, fratrækt rettigheder. Fordi man kunne lære rigtig meget af kvinder. (Interview, Stine, november 2024)

Cyklusserne, menstruation og det feminine er ikke bare blevet fremmedgjort, men også ”blevet en fjende” (Bynkeh, december 2024), hvilket kan forstås i forbindelse med hekseforfølgelser og kvindeundertrykkelse. Dette udgør samtidig en analogi til klimaforandringer, som informanterne har en særlig kropslig forståelse for. Kvindens cyklus giver skaberkraft og indsigt, hvilket forbinder kvinden med Moder Jord og det spirituelle på en måde, som mænd ikke kan. Stine påpeger, hvordan cyklusserne har en betydning, giver indsigt og forbindelse til Jorden, spiritualiteten og universet. Hun fortæller om, hvordan denne evne ligger til grund for de forfølgelser, som hekse historisk har været underlagt, og den diskrimination som kvinder stadig bliver udsat for. Samtidig indtager hun et (*eco*)feministisk standpunkt, idet hun bruger dette som argument for, at kvinden (og heksen) har en særlig rolle i håndteringen af klimakrisen; vi skal hylde cyklusserne, og kvinder skal have mere magt, da der er meget, der kan læres af kvinder. Ligeledes kobler Kraftkvinden livmoderens skaberkraft, det feminine og klimakrisen:

Netop kvinderne skal styrkes. Det er derigennem, at det nye kan fødes. Jeg ser det som, at vi lever i et ubalanceret, maskulint samfund. Hvis vi skal føde en ny verden, så skal vi ikke finde svaret i det, som har skabt ubalancen – så skal vi finde svaret i det andet. For er det feminine at kunne stå i det uvisse, i følelserne, det vi ikke ved, hvad er, at kunne rumme et liv, kunne rumme skabelses-kaos-kraften – det er også det ukendte, det usete – at kunne stå i det. (Interview, Kraftkvinden, december 2024)

Gennem den feminine energi og dét, at kvinder styrkes, kan det nye ”fødes”. Der lægges vægt på at stå i det uvisse, i følelser og kaos, som hun forbinder med ”skabelses-kaos-kraften”. Ligesom Stine sætter Kraftkvinden kvinder i en privilegeret position og tillægger dem særlige evner i krisesituationer – som at kunne ”stå i” og være balanceret i kaos. Samtidig ser vi en opfattelse af det maskuline som det ubalancerede, der har skabt nutidens (klima)problemer. Et synspunkt som vi også hørte fra Moseheksen overfor, hvor det ”patriarkalske, ikke-cyklus, lineære tankegang” står i modsætning til at ”forstå”

og ”mærke” (Interview, Moseheksen, november 2024). Informanterne forstår klimaforandringer blandt andet ud fra analogien om Moder Jord som en kvindekrop, der undertrykkes og bringes i ubalance af maskuline, lineære samfundsstrukturer. Heri ligger idéen om en kropslig forståelse og relation, hvor kvinder oplever undertrykkelse (sexisme), som Moder Jord oplever undertrykkelse og dårlig behandling i forhold til belastning af klimaet (for eksempel masseproduktion, affald og olieudledning). Moseheksen illustrerer dette med en analogi, da vi spørger ind til, hvordan klimaforandringer og cyklusser hænger sammen. Hun fortæller, at Moder Jord ”PMS’er”, og i stedet for at give hende den chokolade, hun har brug for, giver vi hende ”broccoli og proteinpulver”, hvilket resulterer i, at hun bliver mere aggressiv. Vi symptombehandler hende i stedet for at give hende en pause (Interview, Moseheksen, november 2024). Her sammenligner hun med, at vi sætter solceller op, i stedet for at stoppe med at udlede så meget CO₂ og give Jorden en pause. Vi respekterer ikke Moder Jords cyklus og behov. Igen er vi i det kropslige paradigme, hvor klimaforandringer kommer helt ind i kroppen og kropslige erfaringer. Et andet aspekt er, at Jorden får agens og en krop og kan blive aggressiv og hævne sig på dem, som gør hende skade. Samme agens kommer til udtryk hos Mia, som tilslutter sig James Lovelocks Gaia-hypotese og forklarer, at mennesket er en slags ”virus”, og at ”Moder Jord er lidt ved at udradere os med en feber” (Interview, Mia, november 2024).

Heksens rolle i klimakampen

Hekse har en særlig rolle og position i klimakampen i kraft af deres evne til både at mærke, forstå og kommunikere med naturens (Moder Jords) væsen. Udover at lave aktivisme i heksecirkler og grupper som del af deres rolle og praksis i forbindelse med klimakampen, ser flere af informanterne også heksens rolle som en formidler mellem naturen og mennesket. Stine fortæller, at naturen bruger hekse som ”et talerør” til at ”fortælle og sætte ord på det, som andre folk oplever i forhold til forandringer, i forhold til tingene ændrer sig [...]. Men på et eller andet tidspunkt er man nødt til at vende sig imod dem, som er i naturen og sige, ’hvad er det der sker?’” (Interview, Stine, november 2024). Heksens rolle beskrives som en, der har en særlig forståelse af naturen og dermed kan forklare naturens processer – ”hvad er det, der sker?”. Derudover er en del af heksens rolle at sætte ord på det, folk oplever i forbindelse med klimaforandringer, og de følelser, det vækker hos folk, som mange ikke har forklaringsevnerne til, da de kan være ’fanget’ i den lineære forståelse af verden (lineært bias). Stine fortæller, at hun oplever, at hekse bliver mere ”mainstream”. Der kommer flere foredrag med hekse, fordi der er et behov for at fortolke, hvad naturen siger, og de følelser, vi har i forhold til naturen, og hvordan vi i fremtiden skal relatere til naturen. Hun oplever dermed en stigende efterspørgsel efter heksens evner og viden, men udtrykker også en frygt for, at denne evne kan blive årsag til (endnu mere) forfølgelse og undertrykkelse – af kvinder såvel som hekse. Heksen kan på den måde fortolke følelser som klimaangst og hjælpe til et bedre, mere respektfuldt forhold til naturen:

Så på den måde, så kan jeg ligesom være med til nogle gange at fortolke de følelser, fordi jeg tror, at alle mennesker har de følelser. Altså jeg tror, der er rigtig mange mennesker, der kæmper med en følelse af utilstrækkelighed. At vi, som hekse, kan gå foran og være

talerør for, hvordan vi skal være i naturen, hvordan man kan få en bedre samhørighed med naturen. (Interview, Stine, november 2024)

Hekse skal, ifølge Stine, ”gå foran” i klimakampen og agere talerør – eller medium – i kraft af deres særlige forståelse og kontakt til naturen. Bynkeh fortæller ligeledes, hvordan hun, som heks, har en klima-mission: ”Jeg er på mission, fordi jeg også er Moder Jord-hjælper, og hun har brug for hjælp” (Interview, Bynkeh, december 2024). Vi spørger hende, hvorvidt der er et aktivistisk element i hendes mission. Hun svarer, at hun synes, det er interessant at sætte spørgsmålstegn ved, hvad aktivisme egentlig er, og fortæller, hvordan mange klimaaktivister er drevet af vrede, ”ild”, som kan give positiv drivkraft. Hun opfatter sig selv som klimaaktivist, men ikke på ”en klassisk klima-aktivistisk måde”. Hendes mission er i højere grad at være ”meget håbefuld og have tillid til det, der sker”. Hun beskriver, at hun skal mærke den ”større helhed og mærke cyklusserne”. Vi ser, ligesom hos Stine, en opfattelse af, at hekse har større indblik i naturens, Jordens væsen. De kan forklare klimaforandringer på et dybere, mere kropsligt, følelsesmæssigt plan. Måske skal man tage Bynkehs opfordring op og reflektere over, om dette er udtryk for en ny form for klimaaktivisme? En klimaaktivisme, hvor en magisk, kropslig og følelsesmæssig tilgang til naturen (Moder Jord) står i centrum – en ”blød” aktivisme, som Mia også dyrker i sin heksecirkel på Discord (Interview, Mia, november 2024).

Konklusion

Artiklen viser, hvordan moderne heksepraksis i Danmark er stærkt påvirket af klimaforandringer, både på et praktisk plan men også på et eksistentielt plan, hvor klimaforandringer opleves som en patriarkalsk undertrykkelse af den cykliske verdensforståelse, der særligt forbindes med det feminine og kvindekroppen. Denne sammenkobling af moderne heksepraksis i Danmark, menstruationscyklusser og klimaforandringer giver et nyt perspektiv på forholdet mellem religiøs praksis og klimaforandringer, samt hvad det vil sige at være heks i Danmark.

Artiklen har undersøgt, hvordan moderne hekse i Danmark forstår og forholder sig til klimaforandringer i deres praksis. Studiet viser, at heksepraksis er dybt forankret i en kropslig forståelse af naturen, hvor klimaforandringer ikke blot ses som en miljømæssig udfordring, men også som et symptom på en bredere samfundsmæssig ubalance, belyst med Hartmut Rosas typologier for verdensrelationsforhold: fremmedgørelse og resonans. Informanterne oplever en nær relation til naturen, hvor de ser sig selv som del af et cyklisk verdensbillede, og klimaforandringer tolkes gennem en analogi mellem Moder Jord og kvindekroppen med fokus på menstruationscyklusser og livmoderen. Artiklen peger på, at klimaaktivisme spænder bredt, da det både rummer traditionelle aktivistiske bevægelser og mere spirituelle praksisser såsom klima-magi og healing. Gennem Saba Mahmoods teori om *rehearsed spontaneity* og *embodiment*, viser artiklen, hvordan heksene opnår evnen til at forstå og skabe forbindelse til Moder Jord gennem gentagen kropslig adfærd. Afslutningsvis viser artiklen, hvordan informanterne forstår heksens rolle som en formidler eller et ”talerør” mellem mennesker og naturen, samt en stigende efterspørgsel på heksens evner.

Referencer

- Behringer, Wolfgang. 1999. "Climatic Change and Witch-Hunting: The Impact of The Little Ice Age on Mentalities." *Climatic Change* 43 (1): 335–351. doi:10.1023/A:100555451 9604.
- Descola, Philippe. 2013. *Beyond Nature and Culture*, overs. Janet Lloyd. University of Chicago Press. doi:10.7208/chicago/9780226145006.001.0001.
- Druehyld, Dannie. 1987. *Heksens Håndbog*. Høst.
- Kvale, Steinar. 1994. *InterView: En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. Hans Reitzels Forlag.
- Mahmood, Saba. 2001. "Rehearsed Spontaneity and the Conventionality of Ritual: Disciplines of Şalat." *American Ethnologist* 28 (4): 827–853. doi:10.1525/ae.2001.28.4.827.
- Steno, Anne Mia. 2012a. "Man kan skabe sin egen verden – Et portræt af moderne hekse i Danmark." *Jordens Folk* 47 (2): 34–41.
- Steno, Anne Mia. 2012b. "Parallele verdener. Magisk og rituel praksis blandt moderne hekse i Danmark." *Kulturstudier* 3 (1): 111–133. doi:10.7146/ks.v3i1.6311.
- Rosa, Hartmut. 2022. *Resonans: En sociologi om forholdet til verden*, overs. Peter Tudvad. Eksistensen.